

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง เด็กเร่ร่อนกับการใช้ยาเสพติดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
สิ่งที่ศึกษาคือ การใช้ยาเสพติดของเด็กเร่ร่อน ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้ยาเสพติดของเด็ก
เร่ร่อน โดยศึกษาตามแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม
- 2.3 ทฤษฎีการตัดสินใจ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย
- 2.8 สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน

2.1.1 ความหมายของเด็กเร่ร่อน

อัลลค ดั้งคณาบุรุษ (2535 : 21) ให้ความหมายด้วยการจำแนกเด็กเร่ร่อนออกเป็น 2
ลักษณะ คือ

1. เร่ร่อนตามวิถีของครอบครัว ลักษณะของเด็กกลุ่มนี้เปรียบเสมือนกับยิปซีที่อพยพ
เคลื่อนย้ายไปหากินตามที่ต่างๆ ในพื้นที่หลายภาคแต่ “เด็กไทย” กลุ่มนี้จะเร่ร่อนตามครอบครัว
ไปตามแหล่งงานใหม่ ได้แก่ งานในไร่อ้อย งานกรีดยางในสวน จนถึงงานตามแหล่งก่อสร้างทั่วไป
และงานชอทานที่เร่ร่อนขอและพักตามข้างทางในเมืองใหญ่

2. เป็นเด็กเร่ร่อนที่หลุดออกจากครอบครัว ลักษณะของเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็น
เด็กที่ได้รับแรงผลักดันอย่างรุนแรงจากครอบครัว ตั้งแต่ความแร้นแค้นอดอยากใน ครอบครัว การถูก
ดูต่ำและดุด่าเป็นประจำ การถูกบังคับใช้งานอย่างหนักจนเด็กๆ ทนสภาพเหล่านี้ไม่ไหวจึงหนีออก
จากบ้านมาเร่ร่อนไปในทุกหนทุกแห่งเพื่อความอยู่รอดของตนเอง

เด็กเร่ร่อนตามความหมายนี้ เน้นวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เร่ร่อนพร้อมกับครอบครัวและเร่ร่อนตามลำพัง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2535 : 49) ให้ความหมายของเด็กเร่ร่อน คือ เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอนค่าไถนอนนั้น มีพฤติกรรมที่ไม่หยุดนิ่ง และชุกชุมนอกสถาบันครอบครัว เนื่องจากปัจจัยผลักดันจากครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว เร่ร่อนในที่สาธารณะ ทำงานตามอัธยาศัยขอทาน หรือรับจ้างทำงานที่ไม่แน่นอน อาจมีพฤติกรรมที่จะไปก่อปัญหาหรือสร้างความรำคาญให้กับคนอื่น

เด็กเร่ร่อนตามความหมายนี้ เน้นเด็กเร่ร่อนที่หลุดออกจากครอบครัว มีที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพไม่แน่นอน และอาจมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำคามผิดสูง

จากเอกสารนโยบายเรื่องศึกษาเด็กเร่ร่อนไทย ของโครงการเพื่อเด็กเร่ร่อน (นิตยา กัทลิวะพันธ์, 2535 : 2) ให้ความหมาย เด็กเร่ร่อน คือ พฤติกรรมที่ไม่หยุดนิ่ง ณ ที่แห่งใดเป็นเฉพาะแต่จะเตร็ดเตร่ไปไม่เป็นหลักแหล่ง ตามความปรารถนาของตนเป็นหลัก กับมีพฤติกรรมที่ไม่ก่อปัญหากับคนอื่นหรือสร้างความรำคาญแก่ผู้อื่น อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนจะสามารถแบ่งได้ตามลักษณะการหาเลี้ยงชีพ 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) กลุ่มเร่ร่อนขอทาน 2) กลุ่มออกแรงประกอบอาชีพ 3) แก๊งก๊อกรวนสังคม 4) กลุ่มบริการทางเพศ

เด็กเร่ร่อนตามความหมายนี้ เน้นพฤติกรรมเฉพาะที่ไม่หยุดนิ่ง และลักษณะการหาเลี้ยงชีพของเด็กเร่ร่อนไม่แน่นอน

กรมประชาสงเคราะห์ (2509:16) ให้ความหมายเด็กเร่ร่อนในระเบียบว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กว่า เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยไปตามสถานที่ต่างๆ ค่าไถนอนนั้น เช่น ตลาด วัด สวนสาธารณะ ที่พักผู้โดยสารรถเมล์ หรือแม้แต่ที่รองหน้าบ้านค้าข้างถนน ฯลฯ บางคนมีเพียงผ้าพันกาย หรือกางเกงเพียงตัวเดียวที่จะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายขณะนอนหลับ ในยามค่ำคืน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้มีทั้งที่ขาดบิดามารดาผู้อุปการะ เลี้ยงดู รวมทั้งที่บิดามารดาญาติพี่น้องอุปการะในครอบครัวแต่ตัวหนีออกจากบ้านด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยก เด็กจึงเที่ยวเร่ร่อนดำเนินชีวิตไปตามสถานที่ต่างๆ นอกบ้านหาอาหารและปัจจัยต่างๆ มาเลี้ยงชีพตนเองหรือขอทาน หรือรับจ้างทำงานที่ไม่แน่นอน เช่น ล้างจาน ซักผ้า เก็บเศษกระดาษเก็บขวด และเศษเหล็กขายเพื่อยังชีพ

เด็กเร่ร่อนตามความหมายนี้เน้นที่ตัวเด็ก ซึ่งเกิดปัญหาจากครอบครัวจนเด็กทนไม่ไหวจึงตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนโดยลำพังด้วยตนเอง มีวิถีชีวิตเร่ร่อนไปตามสถานที่ต่างๆ มีอาชีพที่หลากหลายไม่แน่นอน

กล่าวโดยสรุป เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่เร่ร่อนและทำมาหากินบนท้องถนน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ เด็กที่เร่ร่อนตามลำพัง หรือเด็กที่เร่ร่อนพร้อมกับครอบครัว ซึ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันในกลุ่มแรก คือ กลุ่มที่ยังอาศัยถนนเป็นที่อาศัย ทำมาหากิน อยู่บนถนนตลอดเวลา ลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวส่วนใหญ่เด็กจะมีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว จึงออกจากบ้านมาเร่ร่อน ส่วนกลุ่มที่สอง คือ เด็กเร่ร่อนไม่ได้อาศัยหรือหลบซ่อนบนท้องถนน เช่น อาจอยู่กับบ้านแต่ยังใช้ชีวิตบนท้องถนน

2.1.2 ประเภทของเด็กเร่ร่อน

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2533 : 47) ให้ความหมายเด็กเร่ร่อน โดยใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวได้เป็น 4 ประการใหญ่ๆ คือ

1. เด็กเร่ร่อนที่มีครอบครัว เด็กประเภทนี้ยังอยู่กับครอบครัวแต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันอยู่ในท้องถนน เช่น เด็กเร่ขายของและบริการต่างๆ ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์
2. เด็กเร่ร่อนที่แยกจากครอบครัว เด็กประเภทนี้ออกจากบ้านโดยสมัครใจหรืออาจถูกผลักดันจากผู้ปกครองให้ออกมาเพื่อเป็นการลดภาระ เมื่อออกมาแล้วก็ไม่ได้ออกไปหาครอบครัวอีกเลย
3. เด็กเร่ร่อนที่ใช้ครอบครัว เป็นเด็กที่กำพร้าหรือถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลงกับพ่อแม่ ผู้ปกครองผู้ปกครอง ไม่สามารถติดตามกันได้
4. เด็กเร่ร่อนพร้อมครอบครัว เช่น ครอบครัวที่เป็นกรรมกรก่อสร้าง หรือรับจ้างขนของ หรือขอทานหาเลี้ยงชีพที่อาศัยบนใต้สะพาน หรือศาลาวัด เป็นต้น

2.1.3 ลักษณะของเด็กเร่ร่อน

เด็กเร่ร่อนมีลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะตัวที่ทุกคนมองเห็นและรู้ว่าเป็นเด็กเร่ร่อน นภมณฑล สิทธิมั่นเปี่ยม (2534 : 53) ได้จำแนกลักษณะที่ชัดเจนของเด็กเร่ร่อน ดังนี้

1. รูปร่างผอมบาง เด็กเร่ร่อนชายหญิง โดยมากมีรูปร่างและสรีระทางกายเป็นปกติที่ผิดแปลกไปจากเด็กคนอื่นๆ คือ มีความพิการทางด้านร่างกาย และความเจริญเติบโตไม่เหมาะสมกับวัย ขณะเร่ร่อนอยู่ร่างกายสกปรกมอมแมม และมีกลิ่นตัวเหม็น

2. การแต่งกายของเด็กเร่ร่อน โดยมากเด็กจะมีเสื้อผ้าใส่ชุดเดียว เนื้อตัวมอมแมมและสกปรกมีกลิ่นเหม็น เนื่องจากไม่ค่อยได้อาบน้ำและทำความสะอาดเสื้อผ้า เด็กจะไม่นิยมการสวมรองเท้า อาจจะเป็นเพราะไม่มีเงินซื้อหรือหาขบถยจึงไม่ซื้อ

3. สุขภาพร่างกาย เด็กมักจะเป็นโรคผิวหนังตามลำตัว เนื่องจากไม่ดูแลในเรื่องความสะอาดเกี่ยวกับตัวเองมักจะเป็นแผล หิด เหา และมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเกี่ยวกับทางเพศอย่างสูง เนื่องจากมีการมีเพศสัมพันธ์กันเองภายในกลุ่มเพื่อนหรือชายบริการทั้งชายและหญิง

4. บุคลิกภาพ เด็กเร่ร่อนยากแก่การเข้าใจในพฤติกรรมแสดงออกบุคลิกภาพของเด็กเร่ร่อน โดยมากแล้วมีความอ่อนโยนซาดกแล้ว เด็กขวยอ่อนโยนกับผู้ใหญ่ดูคล้ายสภาพสตรีซึ่งกลัวองอาจดูเป็นผู้นำขณะอยู่ในกลุ่มเพื่อนหุดูเมื่อคราวหิว คิดถึงบ้าน และคิดถึงความสุขสบายที่จากไป เด็กเร่ร่อนบางรายมีบุคลิกภาพเหมือนเพศตรงข้ามกับตน

5. นิสสัยใจคอเด็กเร่ร่อนไปไหนมาไหนเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยบ่อยๆ ไม่จริงจังกับชีวิตใช้ธรรมเนียมความต้องการของตนตัดสินใจ ขณะเร่ร่อนรู้จักเพื่อนมีความสนิทสนมกันในระยะหนึ่งก็ผ่านไป เด็กเร่ร่อนที่มีเพื่อนสนิทสนมกันมากจะสาบานต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเพื่อนตายกันมีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุขจะต่อสู้ร่วมกัน หากมีใครป่วยหรือมารังแกและร่วมเร่ร่อนไปด้วยกันตลอดเด็กไม่สนใจและไม่แคร์สายตาผู้อื่นที่จ้องมองอย่างมีท่าวังเกียจเฉียดชั้นท์ และไม่ยึดถือต่อคำตำราเมื่อเด็กถูกใจหรือใจวางใจใครเด็กจะทุ่มเทความสุขที่ตนมีให้เต็มที่ หากผิดหวังก็จะแสดงความก้าวร้าวออกมาในลักษณะทำร้ายร่างกายตนเองหรือผู้อื่น

2.1.4 สาเหตุที่ทำให้เกิดเด็กเร่ร่อน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. 2535 : 49)

1. แรงผลักดันจากครอบครัวไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะรวมถึงพ่อแม่ ที่น้อง ความรัก ความอบอุ่นในบ้าน ความไม่เข้าใจกัน สภาพแวดล้อมภายในบ้านและชุมชนไม่ได้ส่งเสริมให้เด็กมีความผูกพันกับบ้านและครอบครัว ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวยากจน ครอบครัวเร่ร่อนสูงมาก การเลี้ยงเข้มงวดเกินไป พ่อแม่ต้องโทษหรือเสียชีวิต

2. ตัวเด็กเองซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากแรงผลักดันภายในบ้าน และแรงดึงดูดจากนอกบ้าน ประกอบกับช่วงวัยของเด็กอยากรู้ อยากเห็น อยากผจญภัย รักสนุก ติดเพื่อน ต้องการความรักความสนใจจากเพื่อนต่างเพศ ถ้าเป็นกลุ่มวัยรุ่น เมื่อบ้าน เมื่อโรงเรียน กลัวการถูกลองโทษจากการกระทำผิดของตนเอง บางคนสติปัญญาต่ำและถูกชักจูง ถูกล่อลวงได้ง่าย รวมถึงการผลัดหลงและกลับบ้านไม่ถูก

3. สังคมสิ่งเฝ้ามองนอก เป็นแรงดึงดูดให้เด็กเข้าสู่สังคมเร็วขึ้นเพราะมีสิ่งช่วยยวมนให้เด็กได้สนุกสนานเพลิดเพลินตามวิถีความเจริญสมัยใหม่ เช่น ห้างสรรพสินค้า วีดีโอเกมส์ สุนัขเกอร์สถานศิลปะกลางแจ้ง โรงภาพยนตร์ สวนสนุก ฯลฯ เด็กสามารถหาเงินได้ง่ายจากการขอทานในแหล่งท่องเที่ยว หรือขายบริการทางเพศโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์นอกจากนี้แล้วอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ก็ถ่ายทอดค่านิยมความพึงเพื่อให้เด็กลอกเลียนพฤติกรรมอีกมากมาย

ซิดดียา กรรณสูต และคณะ (2531 : 6 - 7) ได้อธิบายสาเหตุของเด็กเร่ร่อน ดังนี้

1. การขาดปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล
2. การขาดความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและสังคม
3. การขาดหรือด้อยโอกาสที่จะได้รับบริการทางสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษา ทั้งด้านความรู้ ความสามารถและทักษะอาชีพ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านสติปัญญาและทักษะ
4. การขาดความหวังและความมั่นคงของอนาคต

นอกจากสาเหตุดังกล่าว ยังมีสาเหตุอื่นๆ คือ การย้ายถิ่นของประชาชนจากชนบทเข้าสู่เขตเมืองมีอัตราเพิ่มขึ้นทำให้เด็กที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีสัดส่วนสูงขึ้น ตามไปด้วยโครงสร้างของครอบครัวมีขนาดเล็กลง เปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันลดน้อยลง ส่งผลให้เด็กขาดความรักความอบอุ่น ปัญหาครอบครัวแตกแยกมีมากขึ้น นิสัยเด็กต้องการอิสระชอบใช้ชีวิตที่ท้าทาย เมื่อหน่วยการเรียน ถูกเพื่อนฝูงชักจูงและปัญหาภาวะความยากจนของครอบครัว

2.1.5 วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน

เนื่องจากเด็กเร่ร่อนต้องดิ้นรนเอาตัวรอดและหาเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง เด็กเหล่านี้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่อยู่บนท้องถนน และที่สาธารณะต่างๆ ทำให้ขาดเสียซึ่งปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญาและบุคลิกภาพ

วัลลภ ดังคนานุรักษ์ (2535 : 69) ชีวิตของเด็กเร่ร่อนเป็นชีวิตที่ขาดโอกาสในการได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน และยังอยู่อย่างโดดเดี่ยว ผจญโลกอย่างไร้อนาคต ช้ำที่ร้ายแรงที่สุดก็คือ มีโอกาสเสี่ยงต่อการกระทำผิดได้ค่อนข้างมากตั้งแต่

1. โอกาสที่จะเสพยาเสพติด นับเป็นอัตราเสี่ยงค่อนข้างสูงที่สุดที่เด็กเร่ร่อนจะเสพยาเสพติดเพราะการมั่วสุมและการรวมตัวของเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น มักจะหาทางเลือกให้กับชีวิตตนเอง โดยจงใจเลือกสิ่งที่ทดแทนการขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว นั่นคือเพื่อนที่ร่วมเสพร่วมคิดร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถทำให้วันเวลาในแต่ละวันผ่านพ้นไปด้วยความสุขแม้จะเป็นความสุขเพียงเปลือกลอกก็ตามที่

2. โอกาสที่จะเป็นขโมยหรือมิจฉาชีพ เป็นอัตราเสี่ยงอีกประการที่เด็กๆ จะเลือกเพื่อการอยู่รอด เพื่ออาหารและสิ่งต่างๆ ที่ทดแทนความอยากของตนเองได้

3. โอกาสที่จะตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพ กลุ่มมิจฉาชีพสนใจที่จะได้ถูกมือที่คล่องตัว และหลอกมาใช้เป็นเครื่องมือของตน เพื่อการขโมย ักฉวย ค้ายาเสพติด หรือแม้กระทั่งเพื่อการเป็นแก๊งผลประโยชน์

4. โอกาสที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม เด็กที่เก็บกดต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพอย่างหนัก เด็กที่อดมื้อกินมื้อหรืออาจจะอดทั้งวัน เด็กที่ต้องหุงหาอาหารหลังอยู่ตลอดเวลา เด็กที่ถูกกระทำซ้ำให้ชินชากับการถูกจับถูกจองจำข่มขู่รังแกความเคียดแค้น และมองโลกในแง่ร้ายไว้ภายในจิตใจ รวมทั้งชินชากับการจับกุมคุมขัง เหล่านี้เป็นอัตราเสี่ยงที่หนูนุ่นให้ใช้ความรุนแรงโดยขาดการยั้งคิดได้ค่อนข้างง่าย

นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม (2535 : 38 - 48) ศึกษาการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อน พบว่า ความรุนแรงของปัญหาเด็กเร่ร่อนมีมากขึ้น เช่น ระดับอายุของเด็กที่เข้าสู่การเร่ร่อนส่วนหนึ่งอายุต่ำกว่า 10 ปี เด็กส่วนใหญ่ติดยาเสพติดประเภทต่างๆ ทางด้านจิตใจและความประพฤติหยาบกระด้าง หยาบคาย สุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม บางคนติดโรคทางเพศสัมพันธ์ และมีอัตราเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์จากการมีเพศสัมพันธ์ เด็กไม่ต้องการกลับสู่ครอบครัวซึ่งส่งผลกระทบต่อเป็นปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น เด็กมีความเสี่ยงสูงต่อความปลอดภัยในสวัสดิภาพของตน มีรายละเอียดดังนี้

2.1.5.1 โลกทัศน์ของเด็กเร่ร่อน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเอง เด็กเร่ร่อนรู้สึกนึกคิดเพียงอยู่ไปวันๆ ได้กินเที่ยวเล่น และอยากได้อะไรหาเอาโดยไม่ว่าคำนึงถึงอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรเด็กก็กระดองโดดลงไปตามสภาวะแวดล้อมที่เด็กอยู่อย่างไม่มีจุดหมาย

2. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อครอบครัว เด็กเร่ร่อนปฏิเสธครอบครัวขณะเร่ร่อน เด็กไม่คิดถึงบ้านเพราะได้รับแรงบีบบังคับจากบ้าน เด็กจะคิดถึงบ้านขณะที่ตัวเองมีปัญหาและกำลังเผชิญกับความเดือดร้อนอยู่ มีเด็กบางรายอยู่สบายก็จะไปเยี่ยมสมาชิกที่บ้านบ้างแต่เป็นเพียงระยะสั้นๆ

3. ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสังคม เด็กเร่ร่อนอยู่กับสิ่งแวดล้อม สถานะสังคม และแหล่งอบายมุข ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก เด็กรู้สึกนึกคิดว่าสังคมจะต้องให้ตามที่เขาต้องการ เช่น เวลาหิว อยากได้ตุ๊กตา รถเด็กเล่น และที่วิ่งเล่นเหล่านี้สังคมต้องมีให้เขา เป็นต้น

2.1.5.2 ลักษณะการเร่ร่อน

1. ด้วยเท้า เด็กเร่ร่อนเดินทางด้วยเท้า เด็กบางรายมีรองเท้าสวมและบางรายไม่มี โดยมากเด็กใส่รองเท้าฟองน้ำ ขณะที่เด็กเดินทางนั้น เด็กจะขอทานที่เป็นเงินและสิ่งของเพื่อประทังความหิวโหยและความต้องการในแต่ละวันๆ ไป

2. ด้วยยานพาหนะ เด็กเร่ร่อนจะขึ้นรถรับจ้างประจำทาง เด็กบางรายขึ้นรถไฟ และเด็กบางรายโบกรถที่กำลังแล่นอยู่บนท้องถนน ถ้าเป็นรถที่จอดอยู่เด็กจะเข้าไปยกมือไหว้ขอโดยสารไปด้วย โดยมากแล้วรถที่จอดรับเด็กจะเป็นรถบรรทุก

2.1.5.3 ที่พักอาศัยและสถานที่เร่ร่อน

1. สาธารณะสมบัติ เด็กเร่ร่อนจะอาศัยที่สาธารณะหลบฝน หลบแดดตามสวนหย่อม สถานที่พักผ่อนของคนในเมือง ได้สะพานทั่วไปและที่ต่างๆ ซึ่งไม่ไกลจากตลาดและแหล่งชุมชน เพราะจะได้หาเลี้ยงชีพในวันต่อไป

2. ห้องเช่าเอกชน เด็กเร่ร่อนที่มีฐานะพอประโยชน์จากเด็กจะออกค่าใช้จ่ายให้ทุกอย่าง ที่พักมีเครื่องอำนวยความสะดวก มีแอร์ ทีวี ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุและชุดเครื่องเล่นวิทยุเทป เด็กเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ในโรงแรมหรือบังกาโลเป็นเด็กที่ขายบริการทางเพศ เด็กจะได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากคู่ค้าชาวต่างชาติ

3. สถานที่เร่ร่อน เด็กเร่ร่อนพบเพื่อนเร่ร่อนด้วยกัน ชักชวนกันไปแหล่งท่องเที่ยว โดยเขาจะมีสโลแกนว่า "ฝรั่งเยอะเงินเยอะ" เด็กจะเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมากๆ เด็กขอเงินและเสนอขายบริการต่างๆ เพื่อแลกกับเงินและสิ่งของ

สถานที่ที่เป็นจุดรวมของเด็กเร่ร่อน เป็นแหล่งที่ไม่ไกลจากชุมชน สามารถไปมาได้สะดวก เพราะแหล่งเหล่านั้นจะเป็นที่เลี้ยงชีพของเด็กเร่ร่อน เด็กจะรวมกันอยู่ตามแหล่งชุมชน เขตกรุงเทพมหานคร เช่น สนามหลวง หมอชิต อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ห้างสรรพสินค้าทั่วไป สะพานพุทธ สะพานปลา สะพานลอยเดินข้ามตามแหล่งชุมชน และเขตจังหวัดชลบุรี คือ พัทยาได้ ตามบาร์ต่างๆ คาเฟ่เจ้าแม่ทับทิมโกดังบาร์ไรด์เวน ชายหาดจอมเทียน และสถานที่เล่นสนุกเกอร์

ทูลขอประทานโทษ บัญชาศนาเขต บัดนี้ขอ มหากษัตริย์ ขออภัยขอขมาต่อพระมหากษัตริย์
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บัญชาศนาเขต บัดนี้ขอ มหากษัตริย์ ขออภัยขอขมาต่อพระมหากษัตริย์
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช บัญชาศนาเขต บัดนี้ขอ มหากษัตริย์ ขออภัยขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๕. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๔. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๓. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๒. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

๑. ใบบอกขอขมาต่อพระมหากษัตริย์

6. ขาบริการ ส่วนใหญ่พบเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ตามตัวเมืองต่างจังหวัดต่างๆ ที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและมีสถานเริงรมย์มาก เด็กขาบริการ ชัดรองเท้า คนเสิร์ฟในร้านอาหารเล็กๆ ข้างทางและมีบ๋วนวดให้แขกต่างชาติที่อยู่ตามชายหาด และแขกที่เข้ารับบริการตามบาร์เบียร์หรือในสถานเริงรมย์ที่ไม่ห้ามให้เด็กเข้า

7. ขาบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อนชายหญิงขาบริการทางเพศในบาร์ที่มีแม่ค้าพ่อค้าเพราะมีผลประโยชน์ด้านการเงิน เด็กจะบริการแขกโดยการ ชักว่าว ดูตอมอรัยวะเพศ มีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักและนอกรอดกันเองๆ เด็กก็จะได้เงินและสิ่งของตอบแทนและไม่โดนพ่อค้าแม่ค้าตำหนิหรือลงโทษ

เด็กเร่ร่อนอีกกลุ่มจะจับแขกชาวต่างชาติตามที่สาธารณะ ที่เป็นจุดรวมพักผ่อนในเมืองจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวแขกชาวต่างชาติที่สนใจเพศรักกับเด็กจะออกมาเด็กตามที่สาธารณะเด็กบางรายสื่อสารให้รู้ว่า "โอ โท สะวีฟ ยู" เด็กเร่ร่อนแปลว่า "ฉันไปกับคุณได้ไหม" ถ้าชาวต่างชาติตอบ "โอ เค" หรือ ยกมือกวักเรียก ให้ตามไปหลังจากนั้นไปหาอาหารรับประทาน ต้มเบียร์ สุรา อย่างเมามัน ซึ่งเด็กบางรายจะต้มด้วยบ้าง พาไปซื้อของโดยตามใจให้เด็กเลือกแล้วมีเพศสัมพันธ์กันเมื่อถึงที่พักเด็กจะได้ค่าตอบแทนเป็นเงินและสิ่งของ เด็กบางรายอยู่กับแขกต่างชาตินานจนแขกต่างชาติกลับประเทศเขาคุยชาวต่างชาติ จะมีความสุขทางความเป็นอยู่ อาหารการกิน เด็กได้รับการดูแลในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เด็กไม่อยากจะจากไป

8. ขาของนายจ้างคุมเด็กขายของให้ที่พักกินอยู่พร้อม ในแต่ละวันพาเด็กขึ้นรถไปส่งลงตามจุดเด็กจะมีภาระหนี้สิน หนักผ่อง ข้างกรียบกึ่ง ลูกอม และขนมขบเคี้ยวต่างๆ โดยแต่ละจุดมีคนคุมคอยเก็บเงินและเติมของขาย พอได้เวลากลับที่พักก็จะมารับแต่ละจุดซึ่งเวลาออกขายของแต่ละวันและสถานที่เด็กจะถูกหมุนเวียนกันไปไม่แน่นอน แต่ถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะขายของถึงประมาณ 21.00 น. ถึง 23.00 น. จึงจะกลับที่พัก

9. เพื่อนเลี้ยง เด็กเร่ร่อนต้องกรวมมีเพื่อนร่วมเดินทางร่วมคิด เป็นกำลังใจแก่กันและคอยเป็นคนคอยกระตุ้นในการผจญภัยเร่ร่อนต่อไป เด็กเร่ร่อนเก่าที่ขึ้นมาใหม่ในพื้นที่นั้นๆ จะเป็นเพื่อนกันจะคอยให้ความช่วยเหลือเรื่องกินอยู่หลับนอน แนะนำช่องทางทำมาหากินให้ไปไหนมาไหนด้วยกันแบ่งกันใช้แบ่งกันกินและพากันมั่วสุม

10. ผู้อุปการะ เด็กที่เร่ร่อนออกจากบ้านแล้วมีผู้อุปการะจะคอยดูแลซึ่งส่วนใหญ่หาผลประโยชน์กับเด็กอย่างเอาตัวเขาเปรียบ เช่น ให้ช่วยทำงาน เป็นต้น ที่พบมากผู้อุปการะจะชักชวนใจให้เด็กขาบริการต่างๆ ซึ่งรวมถึงการขาบริการทางเพศด้วย

ผู้ดูแลภาวะซีกลักษณะหนึ่ง คือ ในรูปของสถานสงเคราะห์ เด็กหวาดกลัวไม่แน่ใจ มักเห็นว่าเป็นที่กักขังไม่มีอิสระและหาทางหลบหนี การอุปการะในรูปของการกักขังหรือลักษณะคล้ายคุกเด็กเร่ร่อนเกลียดมากที่สุด เพราะเด็กชอบความอิสระ

11. ความบันเทิงและการเล่น เด็กเร่ร่อนเป็นเด็กที่ชอบความสนุกสนาน และการบันเทิง เช่น ตามแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล เด็กเร่ร่อนสนใจจะเช่าสเก็ตเตอร์ จักรยานและมอเตอร์ไซด์ เล่นเพราะทำให้เขาเพิ่มความทุกข์ได้ บางครั้งการเล่นและการบันเทิงก็สามารถนำมาซึ่งรายได้ เช่น เล่นสนุกเกอร์พนัน นั่งดูทะเลริมวิเวอาจได้แขกชาวต่างชาติพาไปเที่ยวอาหาร ซึ่งอาจมีกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป เป็นต้น

2.1.5.5 กลวิธีการเอาตัวรอดจากปัญหา หมายถึง เป็นวิธีที่เด็กเร่ร่อนหลีกเลี่ยงเจ้าหน้าที่ตำรวจ

1. การหลบและหนี เด็กเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เห็นคนที่อาจจะมาทำความเดือดร้อนและเห็นเพื่อนกำลังถูกคนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจไล่จับ เด็กเร่ร่อนที่เห็นก็จะหลบหาที่ซ่อนตัว และหนีไปจากเหตุการณ์ เด็กเร่ร่อนถ้าไม่หลบหรืออ่อนเพลีย จะมีความรู้สึกไวต่อการระแวดระวังภัยเพื่อเอาตัวรอด

2. การเฉย เด็กจะทำด้วยเฉยๆ เพื่อให้คนที่เด็กคิดว่าจะมาทำความเดือดร้อนให้ เช่น คนติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น เพื่อแสดงว่าเขาไม่เกี่ยวข้องกับเด็กก็เลยเข้าไปยุ่งด้วย

3. การบอกต่อ เด็กเร่ร่อนจะบอกให้เพื่อนทราบต่อๆ กันไปว่าบุคคลนั้น ติดยาเสพติดเป็นสายให้ตำรวจ เป็นขโมย เป็นคนบ้ากาม และคนนั้นชอบทำกับเด็กอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นต้น เด็กจะซุบซิบบอกกันหากคนที่เด็กกล่าวถึงอยู่มาบริเวณใกล้ๆ เด็กจะจำคนๆ นั้นไว้และจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ

4. การแยกตัวออกจากกลุ่ม เด็กเร่ร่อนบางคนแยกตัวออกจากกลุ่มเมื่อเห็นว่าสถานการณ์ไม่ดี ซึ่งถ้าอยู่กับกลุ่มจะได้รับความเดือดร้อนเด็กจะเอาตัวรอดไว้ก่อน

5. การโกหกและสร้างเรื่องเท็จ เรื่องโกหกในกลุ่มเพื่อนของเด็กเร่ร่อนจะเป็นเรื่องตื้นตื้นเร้าใจและสนุกสนาน ส่วนการโกหกเมื่อเด็กถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จับ ถูกซักถามเหมือนเป็นนักโทษ เด็กจะสร้างเรื่องเท็จเกี่ยวกับตนเองให้เป็นเรื่องที่น่าสงสารน่าเห็นอกเห็นใจ ทำให้ผู้ฟังคล้อยตามอย่างช่วยเหลือและปล่อยไป

2.1.6 การใช้ยาเสพติด

การใช้ยาเสพติดเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเด็กวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นเสพเพราะความอยากรองเสพตามเพื่อน เพื่อนชักชวน เพื่อความสนุกสนาน เพื่อให้ลิ้มความเศร้าโศกที่ตนมี และเป็น การประชดชีวิต คือ รู้สึกว่ามีชีวิตเหลวไหล ไม่มีคุณค่า สิ่งเสพติดที่เด็กวัยรุ่นใช้ ได้แก่ ทินเนอร์ แลคเกอร์ กาว 3 เค กัญชา เหล้าแห้ง ยาเม็ดโคบาน ยานอนหลับ ยาบ้า ฝิ่น เฮโรอีน ยาแก้ปวด เป็นผงชนิดของใช้เสพแทนผงขาว

1. แหล่งที่มาของสิ่งเสพติด สิ่งเสพติดดังกล่าวข้างต้น ที่เด็กวัยรุ่นหาซื้อมาได้มาจาก ตามร้านค้าขายของชำ ร้านซ่อมปะยางรถยนต์ และสถานบริการเชิงพาณิชย์ต่างๆ ที่มีไว้บริการลูกค้า เด็กวัยรุ่นบางรายเป็นสายในการซื้อขายสิ่งเสพติดเหล่านี้ และเด็กติดสิ่งเสพติดนั้นด้วย ซึ่งผู้ที่ค้า สิ่งเสพติดคอยให้การสนับสนุน

2. วิธีที่ได้สิ่งเสพติดเด็กวัยรุ่นทำทุกวิถีทาง เช่น ลักขโมย จกชิงวิ่งราว เป็นต้น เพื่อให้มี เงินไปซื้อเสพสิ่งเสพติด ถ้าเด็กหาเงินไม่ได้เด็กจะรับอาสาทำงานให้คนที่มียาเสพติดทุกอย่างที่มี ค่าตอบแทนทั้งที่เป็นเงิน และสิ่งเสพติดที่ต้องการ

3. วิธีเสพสิ่งเสพติด

3.1 ทินเนอร์ แลคเกอร์และกาว 3 เค มีวิธีการเสพคล้ายคลึงกัน เพราะเป็นสารระเหย หาซื้อง่าย เด็กวัยรุ่นนิยมใช้สิ่งเสพติดเหล่านี้มาก เด็กเทน้ำทินเนอร์ แลคเกอร์และกาว 3 เค ลงใน ฝ่ามือ ใส่ถุงพลาสติกใส่ก้อนสำลีเล็กๆ ใส่กระดาษชำระแผ่น 2 ถึง 3 แผ่น ขยำเป็นก้อนใส่เศษผ้า ซีนเล็กๆ สุดคมอย่างฉะฉาน หากต้องการให้ระเหยเร็วๆ สุดคมสนุก เด็กจะใช้มือถูสารระเหยไปมา

3.2 กัญชา เด็กวัยรุ่นจะหันขอยผสมกับบุหรี่ปริมาณกระดาษสูบ และใช้บ้องกัญชาทั้งทำ ขึ้นเอง ซึ่งเป็นบ้องไม้ไผ่และเป็นภาชนะพลาสติกมีรูปพอเหมาะ ปรุรอบเป็นที่สูบและซื้อซองขาว เขาที่ทำขาย

3.3 ฝิ่น เอรานความร้อนให้มีควัน แล้วใช้หลอดดูดควันอัดออกจุก

3.4 เหล้าแห้ง ยาเม็ดโคบาน ยานอนหลับและยาบ้าเด็กวัยรุ่นใช้กินบางครั้ง กินโดยไม่ต้องดื่มน้ำตาม คือ รอให้น้ำลายตนเองมีมากๆ แล้วกลืน

3.5 ผงขาว (เฮโรอีน) เด็กวัยรุ่นมีวิธีเสพเหมือนคนทั่วไป มีทั้งฉีดและผสมบุหรี่ปริมาณ ต่าง กันที่เด็กตามแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล จะใช้ผงขาวใส่ลงในกระบอกฉีดยาแล้วใช้ปลายเข็มฉีดยา ทางเข้าเส้นเลือด ดูดเลือดเข้ากระบอกให้เลือดผสมกับผงขาว เขย่าให้เข้ากันแล้วฉีดเข้าเส้นเลือด อีกที

3.6 ยาแก้ปวดเป็นผงชนิดของใช้เสพแทนผงขาว เด็กใช้กินและผสมกับบุหรี่ปริมาณ

2.1.7 ผลกระทบจากการที่เด็กออกมาเร่ร่อน

วิสา เบญจมาโน (2540 : 46 - 50) ได้สรุปผลกระทบที่เด็กออกมาเร่ร่อน ดังนี้

2.1.7.1 ผลกระทบที่มีต่อตัวเด็กเอง เด็กเร่ร่อนขาดบิดามารดา และผู้ปกครองดูแล เอาใจใส่ทำให้เด็กขาดที่พึ่งพิง ขาดการเอาใจใส่ในเรื่องความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือ ปัจจัยสี่ คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เด็กเร่ร่อนไปตามยถากรรมไม่มีใคร คอยดูแลเอาใจใส่ หน่วยงานหรือ องค์กรต่างๆ ได้พยายามเข้าช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ใน รูปแบบจับเข้ารับการสงเคราะห์และรูปแบบบ้านเปิด แต่ก็ยังเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้นคือ ตอบสนองความต้องการของเด็กเร่ร่อนในด้านปัจจัยสี่เป็นช่วงระยะหนึ่ง เมื่อเด็กมีกำลัง หรือมีแรงใจและกายเด็กก็จะเข้าสู่กระบวนการเป็นเด็กเร่ร่อนต่อไปอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสามารถแยกอธิบายเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพกาย เด็กเร่ร่อนมีสุขภาพร่างกายสีกปรก มอมแมม ร่างกายผอม และชืดโรย ตามผิวหนังเป็นกลาก เกาฬอน หิด และไม่ได้อาบน้ำมักกลิ่นเหม็นตามตัว
2. ด้านสุขภาพจิต เด็กเร่ร่อนมีพฤติกรรมให้บริการทางเพศแบบร่วมเพศ คือ เพศชายมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศชายด้วยกัน ทั้งเพื่อต้องการสิ่งแลกเปลี่ยนที่เป็นเงิน สิ่งของ และด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม การกระทำดังกล่าวจะส่งผลทางด้าน จิตใจ ทำให้เด็กมีความ ผิดปกติทางจิต และการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนดังกล่าวข้างต้นก็จะส่งผลทางจิตใจที่มีแนวโน้มไปถึง การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของเด็กเร่ร่อนเหล่านี้
3. ด้านการศึกษา ขณะเร่ร่อนเด็กหมดสถานภาพเป็นนักเรียน ไม่มีใครคอยอบรม สั่งสอน ทั้งที่เป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียน เด็กจะเรียนรู้เองจากสิ่งแวดล้อมที่เด็กเร่ร่อนแต่ละ คนอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งๆ เท่านั้น ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่เด็กเร่ร่อนเรียนรู้ก็จะผสมเป็นประสบการณ์ทั้งที่ดี และไม่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ทั้งนี้อาจเป็นเรื่องระชากรรม แต่มีเด็กเร่ร่อน บางส่วนที่ได้รับการเรียนรู้ทางด้านการศึกษาจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ โดยที่เด็กเร่ร่อนเหล่านี้ จะได้รับการศึกษาในขณะเร่ร่อน ซึ่งจัดเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น ครูข้างถนน เป็นต้น
4. ด้านการฝึกฝนประกอบอาชีพ เด็กเร่ร่อนใช้ชีวิตขณะเร่ร่อนถูกเอารัดเอาเปรียบ จากผู้ใหญ่และถูกมิชฌาชีพใช้ทำงาน ทั้งที่เด็กสมัครใจและถูกบังคับก็ตาม เด็กได้รับการเรียนรู้ ทักษะและความถนัดจากการปฏิบัติ และฝึกฝนแล้วสร้างสมเป็นประสบการณ์ อาทิเช่น จัดแยะ ลักขโมย และฉกชิงวิ่งราว เป็นต้น

5. ด้านการอบรมทางจริยธรรม จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นการยากที่เด็ก จะได้รับการอบรมทางจริยธรรม คือ การใช้ชีวิตตามกฎระเบียบของสังคมที่กำหนด และมารยาทที่ สังคมยอมรับ เช่น การลักขโมยจะต้องถูกจับลงโทษตามกฎหมาย ความซื่อสัตย์และการเคารพ นอบน้อมผู้อาวุโส เป็นต้น เด็กมีลักษณะนิสัยหยาบกระด้าง ก้าวร้าว ซึ่งจะส่งผลถึงเมื่อเด็กเหล่านี้ โตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ จะเป็นบุคคลที่สร้างปัญหาความวุ่นวาย และเดือดร้อนของสังคม

6. ด้านความประพฤติ เด็กเร่ร่อนอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ต้องเผชิญกับความหิว ความอดอยากขาดที่พึ่งพิงทั้งทางกายและทางใจ และต้องเผชิญการถูกรังแกลั่นแก้งจากผู้ใหญ่

2.1.7.2 ผลกระทบต่อครอบครัว เด็กออกจากบ้านเร่ร่อนไปยังสถานที่ต่างๆ ใช้ชีวิต ขณะเร่ร่อนดังกล่าวข้างต้น เมื่อเด็กมีปัญหาโดยเฉพาะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ของ กรมประชาสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่จะสอบประวัติเด็กเพื่อติดต่อบิดามารดาหรือครอบครัวเด็กให้รับ ทราบและรับผิดชอบการกระทำของเด็ก เด็กจะบอกสถานที่อยู่บ้านเรือนของคนและพาเจ้าหน้าที่ ไปบ้าน ผู้เป็นบิดามารดาห่วงใยรำคาญใจ รู้สึกเดือดร้อน และปฏิเสธไม่ยอมรับผิดชอบเด็ก หากเด็กเร่ร่อนเป็นเด็กที่หนีออกจากบ้านสาเหตุเพราะ ครอบครัว เช่น บิดามีภรรยาใหม่ มารดามี สามีใหม่ เด็กเร่ร่อนจะมีผลกระทบทางจิตใจ ต่อภรรยาและสามีใหม่ของผู้เป็นบิดาและมารดาแท้ๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบให้สมาชิกในครอบครัวเกิดการทะเลาะวิวาทกันได้ เป็นต้น

2.1.7.3 ผลกระทบต่อสังคม เด็กเร่ร่อนที่ใช้ชีวิตไปตามถนนอาศัยหลับนอนตามที่ สาธารณะ ตามชอกมุมตึกและหาเลี้ยงชีพในลักษณะต่างๆ เช่น ขอดทาน ถกชิงวิ่งราว ขายบริการ ทางเพศ ลักขโมยและเสพสิ่งเสพติด เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบทำให้สังคมวุ่นวายและเดือดร้อน

2.1.7.4 ผลกระทบต่อประเทศชาติ สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเด็ก เร่ร่อนจึงได้มีการจัดตั้งองค์กร ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ให้บริการสวัสดิการสังคมขึ้น เพื่อรับผิดชอบ ในปัญหาเด็กเร่ร่อน

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมวัยรุ่น

เฮอร์ลิค (Hurlock, 1965 อ้างใน สุชา จันทร์เอม, 2529 : 20 - 21) ได้แบ่งระยะของวัยรุ่น ออกเป็น 3 ระยะคือ

1. วัยรุ่นตอนต้นหรือวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น (Early Adolescence) อายุ 13 - 15 ปี ช่วงนี้ร่างกาย จะมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งเพศชายและหญิง

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15 - 18 ปี มีการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด มีลักษณะแบบค่อนเป็นค้อยไป ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและสิ้นสุดลงเมื่อถึง "วุฒิภาวะของวัยรุ่น" ส่วนทางด้านจิตใจนั้นส่วนใหญ่เป็นผลพลอยได้มาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของเด็กแต่ละคนมักจะไม่มีเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18 - 21 ปี ในระยะนี้การพัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบซึ่งมักมีพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและปรัชญาชีวิต ดังนั้น ช่วงระยะการเป็นวัยรุ่นเริ่มจากความเปลี่ยนแปลงของความเป็นผู้ใหญ่ หรือมีวุฒิภาวะ (Maturity)

พัฒนาการของเด็กวัยรุ่นเหล่านี้ ประกอบด้วยพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยเฉพาะด้านอารมณ์และสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการอย่างรวดเร็ว

- พัฒนาการด้านอารมณ์ มีอารมณ์รุนแรง เปิดเผย ตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องการอิสระ ไม่ชอบกฎเกณฑ์และการบังคับ

- พัฒนาการด้านสังคม เด็กวัยรุ่นจะเริ่มคบหาเพื่อนฝูงมากขึ้น และเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างมาก บางคนอาจชอบเรียกร้องความสนใจด้วยการมีพฤติกรรมการแต่งกาย กิริยาราวา ภาษาแปลกๆ รวมทั้งมีความคิดเห็นคล้ายคลึงตามกลุ่มเพื่อน

จากลักษณะพัฒนาการของเด็กในวัยนี้มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นมีลักษณะดังต่อไปนี้ (พจนานุกรม, 2543 : 22 - 23)

1. เป็นวัยแห่งการเสริมสร้าง โดยเฉพาะความเจริญเติบโตทางร่างกายมีความสูง น้ำหนักเพิ่ม

2. เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ความสนใจและความคิดเห็นต่างๆ

3. เป็นวัยที่มีความคิดอยากเป็นอิสระ มีความคิดที่จะพึ่งตนเองและต่อต้านผู้ใหญ่ อยากลองดี ชอบความก้าวร้าว

4. เป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหา เรียกว่า เป็นวัยวิกฤตเด็กต้องเผชิญปัญหาการปรับตัวเกิดความขัดแย้งในใจ มีการตัดสินใจรวดเร็ว วู่วาม แสดงออกด้านอารมณ์รุนแรง

วัยรุ่นแต่ละคนมีโอกาสจะเกิดพฤติกรรมเสี่ยงไม่เท่ากัน วัยรุ่นที่จะเกิดปัญหานี้ได้ง่าย มักจะมีปัจจัยเสี่ยง ดังนี้

1. พื้นอารมณ์ (Temperament) คือ ลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ของเด็กซึ่งสังเกตได้ตั้งแต่แรกเกิด ปัจจัยทางพื้นอารมณ์ที่ทำให้เด็กมีโอกาสเสี่ยงได้มาก ได้แก่

- ขาดการยับยั้งชั่งใจตนเอง
- อารมณ์ไม่สม่ำเสมอ ขึ้นๆ ลงๆ
- อารมณ์เสื่อง่าย
- สมาธิสั้น
- ขนมาก
- ก้าวร้าว
- เด็กมีปัญหาการเรียนเฉพาะด้าน
- เด็กมีปัญหาในทักษะสังคม

2. การเลี้ยงดู (Child rearing) การเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กเกิดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่

- ทอดทิ้ง
- ทารุณก้าวร้าวรุนแรง
- ไม่สม่ำเสมอ
- ตามใจมากเกินไป ขาดกฎเกณฑ์

3. ระบบการเรียนที่โรงเรียน (Learning School System) ปัจจัยทางโรงเรียนที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่

- โรงเรียนอนุบาลที่เร่งการเรียนเกินไป
- โรงเรียนประถมศึกษาที่ใช้วิธีลงโทษรุนแรง ไม่เข้าใจจิตใจเด็ก
- โรงเรียนมัธยมที่ไม่เข้าใจเด็กวัยรุ่น ใช้วิธีรุนแรง และพยายามเอาชนะเด็กตรงๆ
- เด็กที่มีปัญหาการเรียนเฉพาะด้าน

4. เพื่อน (Peer groups) ในวัยรุ่นเด็กจะผูกพันกับเพื่อนๆ มาก และจะเรียนรู้ทักษะสังคม รวมถึงยอมรับเอาค่านิยม แนวคิดการปฏิบัติจากเพื่อนๆ เด็กอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงจะเลียนแบบพฤติกรรมเสี่ยงนั้น โดยไม่รู้ตัวเด็กบางคนไม่มีเพื่อน เหนง ขาดความรู้สึกเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ก็อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงเพื่อชดเชยหรือเรียกร้องความสนใจ

โทษของยาไม่เหมาะสมกับผู้ป่วยที่รับประทานยาแล้วมีอาการคลื่นไส้และอาเจียน ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงสาเหตุของอาการเหล่านี้ อาจเกิดจากการรับประทานยาในเวลาที่ผิด หรืออาจเกิดจากการแพ้ยาได้ ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้และแจ้งให้แพทย์ทราบทันที

3. ความประพฤติการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ (Socialized, Aggressive Type)

ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้ เช่น ผู้ป่วยมีอาการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ผิดปกติ ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้และแจ้งให้แพทย์ทราบทันที

2. ความประพฤติการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ (Under Socialized, Non-Aggressive Type)

ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้ เช่น ผู้ป่วยมีอาการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ผิดปกติ ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้และแจ้งให้แพทย์ทราบทันที

1. ความประพฤติการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ (Under Socialized, Aggress Type)

ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้ เช่น ผู้ป่วยมีอาการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ผิดปกติ ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้และแจ้งให้แพทย์ทราบทันที

2.2.2 ความประพฤติการก้าวร้าว (Conduct Disorder)

ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้ เช่น ผู้ป่วยมีอาการก้าวร้าวและสังคมสัมพันธ์ผิดปกติ ผู้ดูแลยาควรพิจารณาถึงอาการเหล่านี้และแจ้งให้แพทย์ทราบทันที

5. ปัญหาครอบครัว (Family problem) ปัญหาครอบครัวของวัยรุ่นอาจทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตได้

4. ความประพฤติแปรปรวนแบบไม่ก้าวร้าวและมีสังคมสัมพันธ์ (Socialized, Non - Aggressive) แสดงออกเป็นประจำด้วยการละเมิดกฎเกณฑ์ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เช่น การหนีโรงเรียนเป็นประจำ หรือติดสิ่งเสพติดหรือสารบางอย่าง มีการหนีออกมาจากบ้านครั้งละ 1 - 2 คืนเป็นประจำ หุดปลัดหังโนและนอกรบ้าน แอบขโมยโดยไม่ประจักษ์หน้ากับเจ้าของ สามารถมีความสัมพันธ์กับพวกหรือหมู่คณะได้ ด้วยการเสียสละแทนเพื่อนโดยมิได้มุ่งหวังผลตอบแทนเฉพาะหน้า และหลีกเลี่ยง การตำหนิติเตียนหรือเล่าความประพฤติที่ไม่ดีของเพื่อนๆ และกระทำความผิดมักทำร่วมกับเพื่อนบ้านเป็นกลุ่มหลายๆ คน เช่น การหนีโรงเรียน

5. ความประพฤติแปรปรวนแบบ Atypical การแสดงออกมีทั้งแบบก้าวร้าวและบางครั้งเป็นแบบมีสังคมสัมพันธ์ บางครั้งไม่มีสังคมสัมพันธ์ ซึ่งไม่อาจจัดเข้าความประพฤติแปรปรวนใน 4 ชนิดที่ได้กล่าวข้างต้น คำจำกัดความของคำที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติแปรปรวน ได้แก่

5.1 แบบไม่มีสังคมสัมพันธ์ (Under-Socialized Type) หมายถึง ลักษณะที่ไม่สามารถสร้างความผูกพันทางอารมณ์กับผู้ที่อยู่ร่วมด้วย ไม่มีความเห็นใจซึ่งกัน และกันเขาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่โดยไม่สนใจความรู้สึกความต้องการหรือความเดือดร้อนของผู้อื่น พร้อมทั้งจะปாயความผิดหรือประณามเพื่อนเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

5.2 แบบมีสังคมสัมพันธ์ (Socialized Type) หมายถึง ลักษณะที่สามารถแสดงความผูกพันทางอารมณ์กับผู้ที่อยู่ร่วมด้วยพร้อมที่จะเสียสละเพื่อพรคพวกของตน แต่กับบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกันหรือมีไรพรคพวกของตนจะไม่เกิดความรู้สึกสะเทือนใจเมื่อเห็นเขาเดือดร้อน

5.3 ความประพฤติแบบก้าวร้าว (Aggressive Type) ได้แก่ การละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยความรุนแรง เช่น การทำร้ายร่างกาย การข่มขืน การทำร้ายร่างกายอาจจะทำต่อสมาชิกในครอบครัว

5.4 ความประพฤติแบบไม่ก้าวร้าว (Non - aggressive Type) ได้แก่ การละเมิดกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้แต่ไม่มีการใช้ความรุนแรง เช่น ไม่มีการทำร้ายร่างกาย การหนีโรงเรียน การหนีจากบ้าน การติดยาหรือสารบางอย่าง ทำลายทรัพย์สิน การลักทรัพย์ไม่มีการประจักษ์หน้ากับเจ้าทรัพย์

สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความประพฤติแปรปรวน คือ ภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมในบ้าน ในครอบครัวที่ฐานะทางเศรษฐกิจแค้นแค้นมาก ๆ เด็กเติบโตมาด้วยความทุกข์ทรมาน ความต้องการขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติมนุษย์ก็ไม่เคยได้รับการตอบสนองเต็มที่สักครั้งเดียว พ่อแม่ทะเลาะกันเพราะการที่มากหากินไม่พอเลี้ยงครอบครัว พ่อแม่ติดสุรา เล่นการพนัน เด็กเติบโตไปพร้อมกับความรู้สึกว่าสังคมไม่ยุติธรรม สังคมนี้นำให้ตนลำบากเด็กจะประพฤติตัวเป็นปฏิปักษ์

อย่างคงเส้นคงวาหรือคงที่ (Fishbein & Ajzen, 1975) อันหมายถึงการใช้ทัศนคติ
ได้โดยมี ความเป็นเหตุเป็นผลในการพิจารณาการกระทำและการกระทำดังกล่าว เป็นไปในทางบวกหรือลบ
ซึ่งอาจเป็นวัตถุสิ่งของ บุคคลหรือสถาบันที่ทัศนคติมีอยู่ 3 ประการคือ ทัศนคติการ
(ทางบวกหรือทางลบ) ต่อการพิจารณาในเชิงปฏิบัติ (Grandis, 1971) ซึ่งสามารถเป็น
ทัศนคติต่อความสำเร็จในเชิงปฏิบัติที่มุ่งเน้นไปที่บุคคลที่มีความเป็นไปในแบบหนึ่ง
หลายรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงระดับของทัศนคติของทัศนคติ หรือทัศนคติที่ทัศนคติเป็นความ
ทัศนคติ (Attitude) มีการใช้ภาษา คำว่า "ทัศนคติ" มาใช้กับทัศนคติของทัศนคติ 2

โดยที่ทัศนคติเป็นทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ

โดยที่ทัศนคติเป็นทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับความเชื่อ (Belief) การได้มาซึ่งความเชื่อ
Oetting & Beauvais (1986) ได้กล่าวถึงทัศนคติ (ซึ่งกล่าวถึงทัศนคติ) 2544:19-29)
โดยที่ ความเชื่อ ทัศนคติ และทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ

1. ปัจจัยภายในที่บุคคลที่สนใจทัศนคติของทัศนคติ

ทัศนคติ 2 ประการคือ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ

ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ
ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ ทัศนคติของทัศนคติของทัศนคติ

1.2.1 องค์ประกอบด้านการคิด (Cognitive component) ซึ่งเป็นแนวคิด (Idea) ที่บุคคลใช้ในการคิด

1.2.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective component) คือ อารมณ์ที่เจือความคิด

1.2.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) คือ มูลเหตุจูงใจให้กระทำหรือความพร้อมที่จะกระทำ (Predisposition to action)

พฤติกรรมของบุคคลจะเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับตัวประกอบ 4 ตัว คือ ทัศนคติ (Attitudes) บรรทัดฐาน (Norms) นิสัย (Habits) และความคาดหวังเกี่ยวกับการเสริมแรง (Expectancies about reinforcement) ดังนั้น ทัศนคติจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญในการทำนายพฤติกรรมของบุคคล

1.3 การรับรู้ความสามารถของตนเกี่ยวกับยาเสพติด การรับรู้ความสามารถของตน (Self - efficacy) เป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่าจะสามารถจะกระทำพฤติกรรมบางอย่าง ในสภาพการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้หรือไม่ ซึ่งสภาพการณ์นั้นบางครั้งอาจมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ไม่สามารถทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ และสภาพการณ์เหล่านี้ก็มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ในขณะนั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับความคิดว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขามีอยู่ (Bandura, 1986) การรับรู้ความสามารถของคนมีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ทั้งนี้เพราะการรับรู้ความสามารถของตนเป็นกลไกทางสติปัญญาที่สำคัญประการหนึ่งของบุคคล เนื่องจากเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล (Bandura, 1986) Bandura กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อบุคคลในด้านต่างๆ เช่น มีผลการต่อการตัดสินใจของบุคคล ในการพิจารณาว่าจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม ใช้ความพยายาม ความมุ่งมั่นสุดสาหัส กระบวนการคิด ปฏิกริยาทางอารมณ์ ตลอดจนมีผลต่อแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นบุคคล 2 คน อาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่าคน 2 คน นี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน ในบุคคลคนเดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกันด้วยเช่นกัน Bandura เห็นว่า ความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ความสามารถของตนเองในสภาวะการณ์นั้นๆ นั่นเอง ถ้าเรามีความเชื่อว่าเรามีความสามารถเราก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้น

ออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถจะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่หือถอยง่ายและจะประสบความสำเร็จในที่สุด (Evans.1989 อ้างใน สมโภชน์ เข้มสุภาวิชิต. 2536) จากการยืนยันที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ดังเช่น Lee (1984) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมกล้าแสดงออก พบว่า บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำและ Barling and Beattie (1983) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับการปฏิบัติงานของตน พบว่า บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติกรขายสูง จะสามารถปฏิบัติงานการขายได้ดีกว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงานขายต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barling and Abel (1983) พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะการเล่นเทนนิสนั้นก็คือ คนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการเล่นเทนนิสสูงก็จะเล่นเทนนิสได้ดีกว่าคนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนในการเล่นเทนนิสต่ำ

จะเห็นได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง มีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของตน ดังนั้น การรับรู้ความสามารถของตนเองจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้อธิบายให้เกิดความชัดเจนได้ว่าถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการใช้ยาเสพติดสูงบุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไม่ติดสารเสพติด ถ้าบุคคลนั้นมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงการใช้ยาเสพติดต่ำบุคคลนั้นก็จะมีโอกาสที่จะติดยาเสพติดได้

1.4 มโนภาพแห่งตน ความหมายของมโนภาพแห่งตน (Self - concept) รอส (Ross.1992) ได้กล่าวไว้ คือ การที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับตนเองว่า เขาคิดถึงตัวเองอย่างไรและรู้สึกเกี่ยวกับตัวเองอย่างไร บุคคลพัฒนามโนภาพเกี่ยวกับตนว่า เป็นบุคคลหนึ่งที่ต่างไปจากผู้อื่นจากการมีประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม จากประสบการณ์เหล่านี้ทำให้บุคคลเรียนรู้ว่าตนคือใคร และตนเป็นอะไร

การที่บุคคลมีมโนภาพเกี่ยวกับตนอย่างไร จะมีอิทธิพลต่อการที่บุคคลนั้นจะมีการกระทำอย่างไรด้วย และการที่บุคคลมีการกระทำอย่างไรก็มีอิทธิพลต่อการมองตนเองด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่เราทราบว่าคุณมองตนเองอย่างไรจะสามารถช่วยเราอธิบาย และทำนายได้ถึงพฤติกรรมของผู้นั้น การศึกษามโนภาพแห่งตนของบุคคลจึงเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์

ได้เปลี่ยนชื่อหน่วยงานจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน

และต่อมาได้เปลี่ยนไปเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเดิมมีชื่อว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียน และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน

เพื่อที่จะได้เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการศึกษาผู้ใหญ่

ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเดิมมีชื่อว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียน และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน

ทางหน่วยงานการศึกษาผู้ใหญ่

ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเดิมมีชื่อว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียน และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน

1. หลักการดำเนินงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
4 ลักษณะดังนี้

ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเดิมมีชื่อว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียน และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน

1.6 การควบคุมตนเอง (Self-control) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะ

ควบคุมตนเอง (2535) ซึ่งอาจเป็นที่ยึดถือปฏิบัติได้

ขอแสดงความยินดีในโอกาสที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน

ลักษณะของบุคคลที่ขาดความสามารถในการควบคุมตนเอง (Submissive) เนื่องจากผู้ที่มีลักษณะนี้จะขาดความ

รับผิดชอบในการปฏิบัติงานและขาดความสนใจในการปฏิบัติงาน (Oetting & Beauvais, 1986) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่ขาดความสามารถ

1.5 การยอมรับ การยอมรับหมายถึงการยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นได้ทำ (Jessor, Chase, & Donovan, 1980; Jessor & Jessor, 1977 cited in Oetting & Beauvais, 1986)

การศึกษานอกโรงเรียนได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

14 - 16 ปี จำนวน 607 คน พบว่า กลุ่มที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) จะ

มีความสามารถในการปฏิบัติงานและมีความสนใจในการปฏิบัติงาน (Webster, Hunter, & Keats, 1994) ซึ่งการยอมรับ

4. แสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลกระทบทางลบเล็กน้อยในปัจจุบัน เพื่อจะได้ไม่ต้องได้รับผลกระทบทางลบที่มากกว่าในอนาคต เช่น ขอมเดินข้ามถนนโดยข้ามสะพานลอย ซึ่งเป็นผลกระทบทางลบเล็กน้อย (คือทำให้เกิดเมื่อขาล้ำ) เพื่อจะได้ไม่ต้องถูกรถชนซึ่งเป็น ผลกระทบทางลบที่มากกว่าในอนาคต

จากลักษณะทั้ง 4 ลักษณะดังกล่าว จะเห็นได้ว่า บุคคลที่มีการควบคุมตนเองจะเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ให้ผลอันมีคุณค่าสูงในอนาคต โดยลดเว้นการปฏิบัติสิ่งที่ให้ผลน้อยๆ ในปัจจุบัน ซึ่งจากแนวคิดที่กล่าวถึงตัวแปรการควบคุมตนเองเช่นนี้จึงน่าจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่แสดงถึงผลกระทบ 2 อย่างที่ขัดแย้งกัน แล้วผู้ปฏิบัติต้องเลือกปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งพฤติกรรมการติดยาเสพติดก็เช่นกัน เป็นพฤติกรรมที่มีเงื่อนไขผลกระทบขัดแย้งกันในลักษณะหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมที่ได้รับผลกระทบบวกในปัจจุบันเพื่อที่จะไม่ต้องได้รับผลกระทบทางลบในอนาคต

การพัฒนาให้บุคคลมีการควบคุมตนเองนั้น Crow and Crow (1962 อ้างในภัทรชนเพ็งส้ม, 2544 : 23) กล่าวว่า การพัฒนาให้เด็กมีการควบคุมตนเองนั้นพ่อแม่ต้องฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองตั้งแต่ระยะต้นๆ โดยให้โอกาสและแนะนำให้เขาได้ใช้อำนาจและเสรีภาพอย่างฉลาด จะเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งช่วยให้เด็กพัฒนาการควบคุมตนเองได้ดีกว่ามุ่งบังคับเด็กเล็กด้วยการควบคุมจากภายนอก การอบรมเลี้ยงดูโดยการให้คำชี้แนะอย่างดีในวัยเด็กเพื่อให้เขาเข้าใจด้วยบทบาททางสังคม รู้จักเลือกรับและเลียนแบบอย่างที่คุณคสพึงปฏิบัติในสังคมจะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ตระหนักในตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้

2. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลที่ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ได้แก่

2.1 อิทธิพลของครอบครัว Oetting & Beauvais (1987) ได้ทบทวนเอกสารซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีต่อการเสติดของเด็และเยาวชน ปัญหาที่พบคือ ครอบครัวไม่สมบูรณ์เด็กไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ไม่ดีพ่อแม่ให้การสนับสนุนน้อยและไม่ค่อยจะมีบทลงโทษต่อการใช้ยาเสพติด ซึ่งสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงปัญหาได้ตามแนวคิดทฤษฎีดังนี้ การอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคมหรือการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ พ่อแม่จึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง และจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็กซึ่งในปัจจุบันได้มีการศึกษาลักษณะการเลี้ยงดูควบคู่ไปกับลักษณะสัมพันธ์ภาพในครอบครัว คลอซ

และเคนเนล (Klaus and Kennel, 1982 อ้างใน นวรัตน์ ศรีวิญญูเพชร, 2539 : 22) กล่าวว่า การที่พ่อแม่จะพัฒนาสัมพันธภาพกับลูกให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่

2.1.1 บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยและอารมณ์ของตัวพ่อแม่เอง

2.1.2 การตอบสนองของลูกที่มีต่อพ่อแม่สำหรับในทารกซึ่งยังไม่สามารถพูดได้ตอบได้ การตอบสนองของเด็ก อาจแสดงได้โดยการร้องไห้ หรือใช้สายตามอง เป็นต้น

2.1.3 ประสบการณ์ในวัยเด็กของพ่อและแม่ รวมทั้งประวัติสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของพ่อและแม่ที่มีกับครอบครัวเดิม

2.1.4 สัมพันธภาพระหว่างตัวพ่อกับแม่เอง

2.1.5 ประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการคลอดลูก

2.1.6 ค่านิยมทางวัฒนธรรมและทัศนคติทางสังคมในการดูแลลูก ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ จากการมีสัมพันธภาพกันระหว่างพ่อแม่ ลูก ความรู้สึกรับรู้ได้จากความรัก ความเข้าใจได้ ความอบอุ่นและการสร้างความเข้าใจในกันและกันของสมาชิก

สุธา จันทร์เอน (2529 : 121 - 123) ได้กล่าวถึงรูปแบบการเลี้ยงดูของครอบครัวที่เป็นตัวผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดทางสังคม ดังนี้

1. ความไม่สนใจของบิดามารดาต่อเด็ก ขาดความรักใคร่เมตตาตามสมควรหรือบิดามารดาชั่วร้าย เด็กในครอบครัวเช่นนี้จะรู้สึกขาดความมั่นคง รู้สึกตนเองอยู่อย่างโดดเดี่ยวมีความน้อยเนื้อต่ำใจ พยายามทำให้ผู้อื่นสนใจตนไม่ว่าทางดีหรือเลว นิสัยเกเรมองทุกสิ่งทุกอย่างในแง่ร้ายมีความประพฤติในทางตรงข้าม มีความลำบากในการที่จะทำตัวให้คนอื่นรักใคร่เมตตาและขาดความรักใคร่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นในจิตใจของตนด้วย

2. เด็กที่บิดามารดาให้ความรักมากเกินไป ด้วยการตามใจต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใด พ่อแม่อีกจะพยายามหาให้ทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล เด็กประเภทนี้โดยมากมักจะเป็นเด็กที่อยู่ในฐานะที่ดี การที่พ่อแม่ตามใจจนเกินไปจึงเกิดเป็นผลเสียขึ้นในจิตใจของเด็ก กล่าวคือ จะทำให้เด็กนั้นเป็นเด็กเห็นแก่ตัว ทำอะไรเขาแต่ใจตน มักจะเรียกร้องหรือบังคับให้คนอื่นยอมตามความประสงค์ของตนตลอดเวลา ไม่มีความอดทนไม่สามารถที่จะต่อสู้หรืออดทนต่อความผิดหวังได้ เพราะถูกตามใจเสียจนเคย ต้องการให้คนอื่นสนใจตนมากๆ และเป็นคนที่ไม่มีความรับผิดชอบ

3. เด็กที่บิดามารดาให้ความรักใคร่มากเกินไปด้วยการคอยเอาใจใส่ตลอดจนเด็กไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ยอมให้คิดอะไรหรือทำอะไรด้วยตนเอง บิดามารดาจัดการแทนให้ทั้งหมดในกรณีเช่นนี้ เด็กนั้นจะกลายเป็นเด็กที่ไม่รู้จักโต ใครว่าอะไรก็ไม่กล้าที่จะคัดค้าน แม้ตนไม่เห็นด้วยและ

ยินยอมตามเสมอ (Submissive) รู้สึกว่าตนไม่ค่อยมีความสามารถที่จะจัดการสิ่งใดๆ ด้วยตนเอง ไม่มีความคิดริเริ่มแล้วคิดพึ่งผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาในกรณีนี้เด็ก รู้สึกว่าอยากทำอะไรด้วยตนเองแต่ บิดามารดาไม่ยอมเด็กอาจจะรู้สึกไม่พอใจ และกลายเป็นคนที่มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อบิดา มารดาและความรู้สึกอึดอัดไม่พอใจนี้อาจทำให้เด็กนั้นกระทำสิ่งที่มีผิดหรือสิ่งที่ไม่ดี เพื่อเป็นการ ระบายอารมณ์และเป็นการแก้แค้นบิดามารดาที่เขาใจใส่เขามากเกินไปก็ได้

4. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่วางมาตรฐานทางศีลธรรมและความประพฤติมากเกินไป หรือ สูงเกินไป (Overly High Moral Standards) เด็กประเภทนี้จะถูกอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เล็กๆ ไม่ให้ ทำอย่างนั้นอย่างนี้ การทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดีเป็นสิ่งที่ผิดแม้แต่บางอย่างที่คนอื่น ๆ หรือเด็กอื่นๆ เห็นเป็นเรื่องธรรมดาไม่เสียหายอะไร แต่ตนเองก็ทำไม่ได้เพราะถูกสั่งสอนอบรมมาเช่นนั้น เด็กประเภทนี้ ได้แก่ เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่เป็นผู้มีตระกูลเก่าหรือที่พ่อแม่เคร่งในคุณธรรมมาก เกินไป เมื่อเป็นเช่นนั้นเด็กจะรู้สึกอึดอัด เวลาเล่นหวั่นกับเพื่อนอื่นๆ ตนเองก็เข้ากับเขาไม่ได้และเกิด ความขัดแย้งกันขึ้นอย่างรุนแรงภายในตนเอง ระหว่างการถูกอบรมสั่งสอนมาอย่างหนึ่งกับการที่ เด็กอื่นๆ ทั่วไปประพฤติแตกต่างกันออกไป ถ้าตนทำไปอย่างเด็กอื่นก็รู้สึกไม่สบายใจเพราะรู้ว่า ทำผิดและลงโทษตัวเอง มีความรู้สึกต่อสู้กันระหว่างความคิดสองฝ่ายอยู่ในใจตลอดเวลา นอกจาก นั้นยังถูกเหยียดหยามจากเพื่อนฝูง บางทีจะรู้สึกโกรธและไม่พอใจบิดามารดาอาจแก้แค้นประพฤติชั่ว เพื่อเป็นการกระทำทำนองแก้แค้นก็ได้ บางคนทำเช่นนั้นแล้วเลยถลำต่อไปในทางชั่วมากเข้า จนตนเองตัวไม่ขึ้นกลายเป็นเด็กเกเรหรือเป็นอาชญากรไปก็ได้

5. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ใช้ระเบียบอย่างเข้มงวดเกินไป (Excessively Severe Discipline) ข้อนี้คล้ายๆ กับที่แล้มาแล้วต่างกันตรงที่ว่ามีความเคารพเป็นคนที่คอยดูแลเข้มงวด กวดขันความประพฤติและระเบียบวินัยของบุตรอย่างเข้มงวด ถ้าทำผิดแม้แต่เล็กน้อยก็จะลงโทษ หรือที่เรียกง่าย ๆ ว่าพ่อแม่ดูแลเข้มงวดเด็กประเภทนี้จะมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อระเบียบวินัย ของพ่อแม่ โดยเห็นว่าพ่อแม่เข้มงวดเกินไปจะทำอะไรที่เด็กอื่นทำก็มักจะทำไม่ได้ และถ้าทำไป ก็กลัวถูกทำโทษเลยกลายเป็นคนที่มีมองสิ่งต่างๆ ในแง่ร้ายบางคนกลายเป็นคนชอบพูดจาจนเสีย นิสัยหรือไม่ก็ต่อหน้าพ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ปฏิบัติอย่างหนึ่งลับหลังปฏิบัติอย่างหนึ่ง เมื่อเติบโตขึ้นก็ กลายเป็นคนขาดความเชื่อตรงและมีความเชื่อไปในทางที่ว่าคนเราทำอะไรตรงๆ ไม่ชอบให้ หลอกลวงกัน บางคนทำแล้วเห็นว่าได้ผลเลยประพฤติเช่นนั้นจนกลายเป็นนิสัยก็มีและการที่ ถูกบังคับให้อยู่ในกรอบมากเกินไป เด็กอาจเกิดความไม่พอใจและมีทัศนคติไปในทางเกลียด

ข้อบังคับเคยกลายเป็นคนชอบฝ่าฝืนระเบียบของสังคม และถ้าผู้นั้นเป็นคนที่มึสติปัญญาดีชอบหน้าไหว้หลังหลอก ด้วยแล้วการฝ่าฝืนก็เป็นการกระทำที่ประกอบด้วยการใช้เล่ห์เพทุบายโกหก หลอกลวงยากแก่การที่จะป้องกัน และระงับปราบปรามเป็นอันมาก

6. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่วางกฎเกณฑ์ความประพฤติไม่คงเส้นคงวา (Inconsistent Discipline) เช่น บางครั้งก็เข้มงวดครั้งหนึ่งก็ปล่อยปละละเลยไม่ว่ากล่าวหรือลงโทษ แม้เด็กจะกระทำผิดที่ร้ายแรง เด็กประเภทนี้จะมีความวุ่นวาย ไม่ทราบว่าจะทำอะไรที่ตนทำลงไปนั้นจะทำให้ตนถูกลงโทษหรือไม่ และการที่พ่อแม่ลงโทษในความผิดเล็กๆ น้อยๆ แต่ในเรื่องร้ายแรงกลับปล่อยปละละเลย จะทำให้เด็กเกิดความไม่พอใจในเมื่อถูกลงโทษ และต่อไปก็จะทำสิ่งที่ผิดร้ายแรงมากขึ้นจนกลายเป็นเด็กที่ประพฤติชั่ว นอกจากนั้นก็ยังไม่ได้รับนิยัณไม่อยู่กับร่องกับรอยไม่คงเส้นคงวาติดตัวไปด้วย

7. บิดามารดาไม่ปรองดองกัน (Marital Discord) ความไม่ปรองดองกันของบิดามารดา การทะเลาะวิวาทโต้เถียงแตกร้างกันบ่อยๆ จะทำให้เด็กมีความรู้สึกสับสนวุ่นวายและกระวนกระวายใจ จิตใจเต็มไปด้วยความตึงเครียด รู้สึกว่าบ้านเป็นสถานที่ไม่น่าอยู่และเต็มไปด้วยภัยอันตรายต่างๆ ด้วย ก็เพราะเวลาที่พ่อแม่ทะเลาะวิวาทหรือแตกร้างไม่ปรองดองกัน เด็กมักจะเกิดความเสียใจและไม่สบายใจ ยิ่งได้เห็นความรุนแรง ความไม่เป็นธรรม การทุบตีกันก็ยิ่งจะทำให้เด็กเสียใจมากขึ้น พ่อแม่บางคนไม่ปรองดองกัน หรือวิวาทโต้เถียงกันแล้วมารบยาอารมณ์ร้ายเอากับลูก ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความเจ็บช้ำจิตใจ และประหลาดใจด้วยว่าทำไมพ่อแม่จึงทำกับเขาอย่างนั้น และทำให้คิดว่าพ่อแม่เองแท้ๆ ยังทำได้คนอื่นจะยิ่งโหดร้ายสักเพียงไหน ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัย และไม่ไว้วางใจคนอื่นฯ หมด เห็นว่าโลกเป็นสถานที่ไม่น่าอยู่ เด็กอาจจะหนีออกจากบ้านเที่ยวเตร่ไปและไปเจ้าพวกเจ้าหนูที่ไม่ดี ประพฤติตัวไปในทางที่เสื่อมเสีย เด็กบางคนอาจรู้สึกเศร้าสลดใจและมีความรู้สึกท้อแท้ในจิตใจ การเรียนไม่ได้ผล เลยทำให้เมื่อโรงเรียนหนีเที่ยวและประพฤติตนไม่เหมาะสมได้

8. บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน (Broken Homes) หมายถึง การที่บิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่ได้อยู่ด้วยกันจะเป็นด้วยการหย่าร้าง ความตาย หรือการทอดทิ้งหรือแยกกันอยู่ก็ตาม จะเป็นผลให้เด็กขาดการเอาใจใส่ดูแล ไม่ได้ได้รับความรักใคร่เอ็นดู ความเมตตาปรานี ความอบอุ่นใจ ความยกย่อง ความเห็นอกเห็นใจ จะมีความรู้สึกปลอดภัย ขาดความมั่นคงทั้งร่างกายและจิตใจ รู้สึกถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว (Isolation) ขาดผู้ที่เด็กเคารพบูชา และถือเป็นแบบอย่าง ถ้าเป็นในกรณีที่บิดามารดาหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ เด็กจะรู้สึกลำบากใจในการที่จะรักและจงรักภักดีฝ่ายบิดามารดา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเด็กเลือกฝ่ายใดแล้วก็มักจะมีจิตใจเป็น

ปฏิสัมพันธ์ (อย่างน้อยก็ภายใต้ความสำนึก) ต่ออีกฝ่ายหนึ่ง การที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกันทำให้เด็กไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีอิสระและมีโอกาสที่จะประพฤติสิ่งไม่ดี โดยไม่มีผู้ใหญ่ที่จะทราบหรือคอยดูแลป้องกัน

9. การแก่งแย่งแข่งขันระหว่างพี่น้อง (Sibling Rivalry) การแก่งแย่งแข่งขันซึ่งตีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง อาจเกิดจากบิดามารดาแสดงให้บุตรเห็นว่ามีความลำเอียงรักลูกไม่เท่ากัน หรืออาจเป็นเพราะในระหว่างที่น้องมีความคิดเอาตัวเขาเปรียบ หรือทะเลาะวิวาทกัน อิจฉาริษยากันในครอบครัวที่มีบุตรเกินกว่า 1 คน มักจะมีปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นได้เสมอ เพราะคนเราแต่ละคนไม่เหมือนกัน แม้แต่จะเป็นพี่น้องที่เกิดจากพ่อแม่คนเดียวกันก็ตาม คนหนึ่งอาจจะเรียนเก่งกว่าอีกคนหนึ่ง หรือคนหนึ่งมีนิสัยเรียบร้อย ี ประจบประแจงพ่อแม่เก่งกว่าอีกคนหนึ่ง หรือว่าคนหนึ่งอาจมีรูปร่างหน้าตาสะสวยกว่าอีกคนหนึ่ง สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้พ่อแม่เกิดความลำเอียงรักลูกคนหนึ่งมากกว่าอีกคนหนึ่งโดยไม่รู้ตัว หรือทำให้คนที่ด้อยกว่าเกิดความอิจฉาริษยาขึ้นมาและเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจในตัวเอง หรือโกรธแค้นพ่อแม่ที่แสดงความไม่ยุติธรรมต่อตน มีความรู้สึกและประพฤติในด้านรุกราน (Hostile) รู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่มั่นคงทางจิตใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความรู้สึกที่เป็นศัตรูต่อคนอื่น ๆ

10. บิดามารดาที่มีอาการของโรคประสาท (Neurotic - Parents) อาการของโรคประสาท ได้แก่ ความกระวนกระวาย (Anxiety) ความกลัว โดยปราศจากสาเหตุอันสมควร (Fears) ความไม่รู้สึกปลอดภัย (Insecurity) ความหงุดหงิด โกรธง่าย หรือความรู้สึกเปลี่ยนแปลงง่ายน้อย (Hypersensitivity) ถ้าบิดามารดามีอาการต่างๆ เหล่านี้ให้เด็กเห็นอยู่เสมอ เด็กจะรู้สึกขุ่นวายไม่สบายใจและอาจรับเอาอาการต่างๆ เหล่านี้เข้าไปในตัวเองด้วย ทำให้เด็กมีอาการขุ่นวายผิดปกติและจิตใจหดหู่ไม่แจ่มใสไร้เงาเหมือนกับเด็กคนอื่น ความที่มีจิตใจไม่ไร้เงาอารมณ์ขุ่นวายไม่มั่นคง (Emotional Instability)

11. เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีมาตรฐานในทางศีลธรรมต่ำ (Immoral Standards) ในกรณีที่บิดามารดาของเด็กเป็นคนที่ไม่ค่อยมีศีลธรรม หรือมีมาตรฐานในทางศีลธรรมต่ำโดยเฉพาะทัศนคติของพ่อแม่ที่มีต่อสิ่งผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรมเป็นสิ่งที่เด็กจะเรียนรู้ตาม เช่น พ่อแม่ไม่เห็นว่าการขโมย การทุจริต การทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นนักเลงชั้นรพาล ฯลฯ เป็นธรรมดาหรือถ้ายิ่งพ่อแม่ประพฤติตนเป็นคนไม่มีศีลธรรม เด็กก็จะมีทัศนคติไปในทำนองเดียวกันด้วยหรือเด็กอาจจะจดจำแบบที่ไม่ดีจากตัวอย่างที่เห็นจากภายนอกบ้าน เช่น เห็นว่าจอมใจผู้ร้ายต่างๆ เป็นคนเก่งกาจ และบิดามารดาก็ไม่ทำตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก ตรงกันข้ามกลับแสดงตัวอย่างที่ไม่ดี เช่น พ่อชอบเมาสุราอาละวาดหรือมีอาชีพที่ผิดกฎหมาย แม่ชอบเล่นการพนัน ลูกก็จะมี

สังคมและกลุ่มจะถูกสังคมตำหนิถ้าหากไม่ปฏิบัติตามกลุ่มความรู้สึก เช่นนี้ เป็นสิ่งรุนแรงมากที่พวกเขาคิดถึงและค้นหาความเห็นชอบทางสังคมเท่าที่จะหามาได้ แม้จะเป็นสิ่งที่แปลกออกไปบ้างก็ตาม ประการที่สอง คือ บุคคลทั่วไป มีแนวโน้มที่จะเชื่อการตัดสินใจของกลุ่มมากกว่าตัวเอง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ตัวเองไม่คุ้นเคย หรือสถานการณ์ที่คลุมเคลือบุคคลจะใช้วิธีการเปรียบเทียบพฤติกรรมของตัวเองกับกลุ่ม ถ้าพบว่า เกณฑ์ของกลุ่มแตกต่างอย่างมากกับของตัวเอง เขาก็จะยอมรับเกณฑ์ของกลุ่มปฏิเสธของตัวเอง แล้วปรับพฤติกรรมของตัวเองให้คล้ายกับกลุ่ม

อิทธิพลจากเกณฑ์ของกลุ่มนั้น เป็นแรงบีบคั้นที่เราจะคล้อยตามไปตามความหวังของบุคคลอื่น เด็กวัยรุ่นต้องการจะเข้าร่วมกลุ่มและปรับตัวเองให้เข้ากับกลุ่ม เขายอมรับการทดสอบของกลุ่มโดยหวังจะผ่านการยอมรับของสมาชิก หลังจากกลุ่มยอมรับเขาย่อมรู้ว่ากลุ่มจะคาดหวังว่าเขาจะประพฤติในแนวทางที่เหมาะสม และถ้าต้องการจะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่อไป เขาต้องปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม

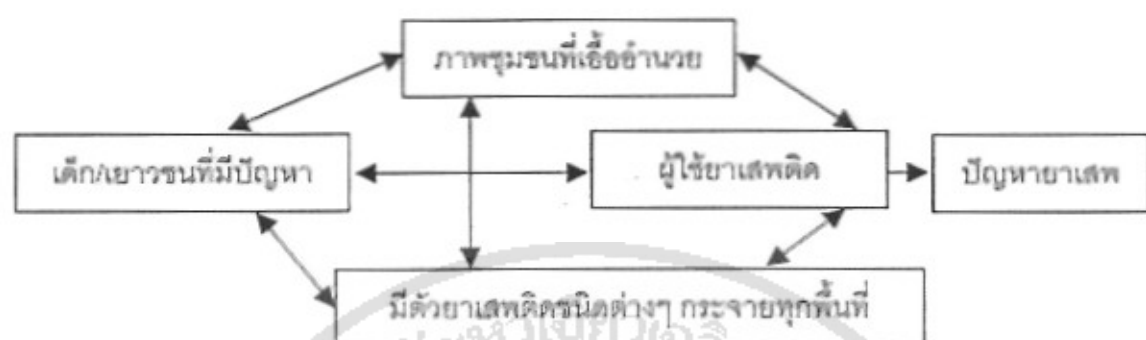
โคเฮน (Cohen, 1955) ได้นำทฤษฎีวิวัฒนาการย่อย (Subcultures theory) มาอธิบายการกระทำผิดของเยาวชนว่า การกระทำผิดของเด็กวัยรุ่นเป็นการตอบสนองต่อปัญหาของแต่ละคน โดยเด็กจะหาทางออกด้วยการไปพบปะเข้ากับกลุ่มกับเพื่อน เพื่อประท้วงความไม่เสมอภาคที่ตนได้รับจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และแบบแผนของพฤติกรรมนี้จะเป็นวัฒนธรรมย่อยในกลุ่มของตนที่ถ่ายทอดสืบต่อกันไปยังเด็กคนใหม่ที่เข้ามาพร้อมกับกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของพวกเขาเด็กเหล่านี้ได้มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการกระทำของตน แต่มุ่งให้กลุ่มเพื่อนด้วยกันเห็นว่าตนนั้นเป็นคนเก่งกล้ามีความสามารถ เพื่อจะได้รับการยกย่องจากบรรดาเพื่อนในกลุ่มของตน จากทฤษฎีวิวัฒนาการย่อยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กในวัยนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเด็กคบเพื่อนที่กระทำผิดโอกาสที่เด็กจะกระทำผิดก็จะมีมากตามไปด้วย

2.3 อิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

สุรพจน์ พิสุทธิวงษ์ (2539 : 30) กล่าวว่า เรื่องของสภาพแวดล้อมกับปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติดในชุมชนนั้น เกิดขึ้นเพราะสาเหตุที่ชุมชนมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตและการขาย ดังมีรูปแบบการผสมผสานกันดังนี้ (แผนภูมิที่ 2.1)

แผนภูมิที่ 2.1

สภาพแวดล้อมกับปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติด

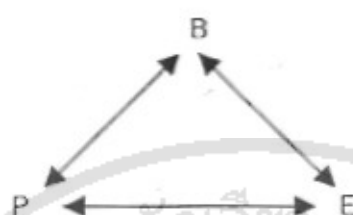
ความสัมพันธ์ในเรื่องวิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนนั้น สัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกระหว่างบุคคลชุมชน ถ้าสภาพชุมชนเอื้ออำนวยต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดแล้วภูมิคุ้มกันส่วนบุคคลก็ไม่สามารถจะต้านทานได้ยิ่งถ้าชุมชนและสังคมเห็นว่าการใช้ยาเสพติดเป็นสิ่งดี มีการใช้การขายอยู่เฉพาะบุคคลก็ไม่สามารถจะจัดแก้ปัญหา ยาเสพติดได้

จะเห็นว่าสถานเชิงพาณิชย์และแหล่งอบายมุขต่างๆ เช่น บ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี สถานอาบอบนวด โรงน้ำรา ไนต์คลับ โรงแรม คิสโก้แคส ฝับ สถานโบว์ลิง ซึ่งแม้ว่าผู้ดำเนินกิจการเหล่านี้จะอ้างว่าสถานเชิงพาณิชย์เหล่านี้ตั้งขึ้นเพื่อผู้ใหญ่ แต่เยาวชนซึ่งอยู่ในวัยอยากรู้อยากเห็นย่อมมีส่วนหนึ่งที่หาทางเข้าไปเที่ยวและเกิดความสุขสนาน กลับมาชักชวนคนอื่นต่อไป ซึ่งสถานเชิงพาณิชย์เหล่านี้เป็นแหล่งมั่วสุมในการจำหน่าย และใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น

ความง่ายในการห่อหุ้มสิ่งผิดกฎหมาย เช่น อาวุธ ยาเสพติด ถ้าในชุมชนมีแหล่งจำหน่ายสิ่งของดังกล่าวอย่างสะดวกสบาย โดยไม่คำนึงถึงผลเสียกับเยาวชนผู้ใช้แล้วและละเลยต่อข้อบังคับการซื้อขายแล้วก็จะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ เช่น ร้านขายยา ขายสี ขายสินเนอร์ ร้านขายอาวุธต่างๆ เช่น ปืนและมีด เป็นต้น

แบนดูรา (Bandura อ้างใน ขวบน พลตรี. 2530 : 49 - 50) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมมนุษย์องค์ประกอบภายในตัวมนุษย์เองและสิ่งแวดล้อมต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน ในลักษณะที่แต่ละองค์ประกอบต้องสัมพันธ์กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกันหมายความว่า ในบางครั้งบางคราวสิ่งแวดล้อมอาจจะมีส่วนในการทำให้เกิดพฤติกรรมได้มากกว่า องค์ประกอบภายในตัวบุคคล ส่วนในเวลาอื่นองค์ประกอบภายในตัวบุคคลก็อาจจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์มากกว่า สิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์เช่นนี้อยู่ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวดังนี้ (แผนภูมิที่ 2.2)

แผนภูมิที่ 2.2
แสดงความสัมพันธ์พฤติกรรมของมนุษย์กับปัจจัยส่วนบุคคลและ
อิทธิพลของสภาพแวดล้อม

ความสัมพันธ์พื้นฐานที่นำพฤติกรรมของมนุษย์ (Behavior หรือ B) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor หรือ P) และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Environment influences หรือ E)

การที่เด็กจะกระทำสิ่งที่ถูกหรือผิดนั้น เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ทำให้เด็กปฏิบัติตนในทางที่ถูกและให้การเสริมแรงทางบวก เด็กก็จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติตนถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม ในการกลับกันถ้าเด็กถูกละเลยพลละเลยไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรือเรียนรู้มาในทางที่ผิดโดยได้รับการเสริมแรงในทางที่ผิดของ ผู้ไม่ประสงค์ดีก็จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ผิดไปจากบรรทัดฐานทางสังคม นอกจากนี้การเลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อต่างๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมในทางที่ผิดได้

2.4 อิทธิพลของโรงเรียน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก เด็กในวัยเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน ดังนั้น ความรู้หรือทัศนคติของเด็กที่มีต่อโรงเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความประพฤติของเด็ก เด็กที่มีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน หรือมีความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียนก็จะเห็นว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความสุข สนุกสนานและมีความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียน มีความพอใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและเชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการควบคุมยับยั้งการกระทำผิดของเด็กวัยรุ่น ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social control theory) ได้อธิบายให้เห็นความผูกพันทางสังคม (Social bond) หรือความผูกพันที่มีต่อสถาบันของสังคมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการควบคุมหรือระงับยับยั้งไม่ให้บุคคลกระทำผิด Travis whist (อ้างแล้วใน ภัทรพน เท็งส้ม, 2544 : 24 - 25) นักทฤษฎีแนวควบคุมทางสังคม กล่าวว่า ความผูกพันทางสังคมมีองค์ประกอบ 4 อย่างที่สัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น ได้แก่

2.4.1 ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) แหล่งของความรู้สึกผูกพันที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมยับยั้งการกระทำผิดของเด็กวัยรุ่นมี 3 ฝ่ายด้วยกันคือ บิดามารดา โรงเรียน และเพื่อน ความรู้สึกผูกพันดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิดของเด็กวัยรุ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน การที่เด็กไม่รู้สึกผูกพันกับโรงเรียนหรือครู เขาจะมีโอกาสผูกพันกับการกระทำผิดได้มาก

2.4.2 การยึดมั่นผูกพัน (Commitment) ต่อการกระทำที่สังคมยอมรับหมายถึงการมองเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม และเห็นโทษของการประพฤติเบี่ยงเบนไปจากกฎเกณฑ์ของสังคม ตัวอย่างเช่น นักเรียนยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน และมีความขยันหมั่นเพียร เพราะนักเรียนมองเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนต่ำจึงมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดมากกว่าเด็กที่มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ จากการปฏิบัติตามกฎระเบียบสูงกว่า ดังนั้น ความยึดมั่นผูกพันอยู่กับการกระทำที่สังคมยอมรับจะช่วยเหนี่ยวรั้งไม่ให้เด็กกระทำผิดได้

2.4.3 การเกี่ยวข้อง (Involvement) ถ้าบุคคลหมกมุ่นทุ่มเทเวลา หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำความดี หรือการกระทำอันเป็นไปตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคม เขาจะไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะไปกระทำผิด ในการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดของนักเรียนวัยรุ่น การเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมอื่นเป็นแบบแผนที่สังคมยอมรับของนักเรียน คือ กิจกรรมของโรงเรียนทั้งในด้านวิชาการและไม่ใช่วิชาการ พบว่า ถ้านักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมทั้งสองของโรงเรียนมาก เด็กนักเรียนก็จะมีแนวโน้มการกระทำผิดต่ำ

2.4.4 ความเชื่อ (Belief) การกระทำผิดมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ถ้าขาดความเชื่อที่ห้ามกระทำผิดหรือกล่าวได้ว่ายิ่งคนเรามีความเชื่อ หรือเชื่อถือในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมน้อยลงเท่าไร เขาก็จะยิ่งมีแนวโน้มที่จะละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม หรือมีการกระทำผิดมากขึ้นเท่านั้น โรงเรียนเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีความเชื่อในค่านิยมของสังคม ดังนั้น ถ้าเด็กมีความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียน ก็จะเป็นตัวส่งเสริมให้เด็กเกิดความเชื่อในค่านิยมของสังคมด้วย ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมถือว่าพฤติกรรมการใช้ยา หรือสิ่งเสพติดของเด็กวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมการกระทำผิด ดังนั้น ถ้าเด็กขาดความเชื่อและไม่ยอมรับในค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมแล้ว ก็จะเป็นตัวทำให้เด็กหันไปใช้ยาเสพติดได้

จากการศึกษาของ Kron and Massey (อ้างแล้วใน ภัทรพนธ์ พึ่งสัมพันธ์, 2544 : 25) ได้นำทฤษฎีความผูกพันทางสังคมมาอธิบายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กวัยรุ่น พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีความเชื่อและความยึดมั่นผูกพันต่อการศึกษามีความแข็งแกร่งที่สุดในการป้องกันมิให้เด็กวัยรุ่นกระทำผิด

2.5 อิทธิพลของสื่อ นอกจากการชักชวนของเพื่อนซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลยังมีการสื่อสารมวลชนที่ผลการวิจัย พบว่า มีอิทธิพลต่อการเลืกติดของบุคคลโดยเฉพาะเยาวชน โดยทั่วไปการสื่อสารระหว่างบุคคลมีประสิทธิภาพสูงกว่าการสื่อสารมวลชนในด้านการชักจูงและการเปลี่ยนทัศนคติบุคคล (Rogers.1978 Lazarstald et.at.1698) แต่สื่อมวลชนมีประสิทธิภาพสูงกว่าในการให้ข่าวสารแก่คนจำนวนมาก

อิทธิพลของการสื่อสารย่อมมีผลในการชี้นำหรือชักชวน แต่การที่จะมีผลมากหรือผลน้อย จนถึงน้อยที่สุดหรือเกือบไม่มีเลยนั้นคงขึ้นอยู่กับสภาพการณ์และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่มากมาย ดังจะได้กล่าวถึงโดยย่อดังนี้

การสื่อสาร (Communication) มีอิทธิพลต่อความคิดและการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของคน เมื่อใดก็ตามที่มีการสื่อสารระหว่างคนความคิดและการสำรสนเทศต่างๆ จะถ่ายทอดระหว่างกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้รับสารไม่มากก็น้อย ทั้งในส่วนของความคิดเห็น ความเชื่อ และการกระทำ Schramm (1972) เห็นว่าการสื่อสารมีอิทธิพลได้ถึงขั้นทำให้คนเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และการรับรู้ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม Smart และ Fejer. (1974) ได้นิยามความหมายของการสื่อสารว่า "การสื่อสาร คือ กระบวนการที่ความคิดหรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสารด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร" อย่างไรก็ตามในทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวจิตใจ เช่น การสื่อสารเพื่อการป้องกันยาเสพติดการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยการสมัครใจ หรือยินยอมของผู้รับสารเป็นสำคัญ (Mc Guire อ้างใน Smart and Filet.1974) สิ่งนี้อาจให้ผลทางอ้อมในการใช้ยาเสพติด เช่น กระแสวิโคคินิยม วัตดูนิยม ทำให้เด็กฟุ้งเพื่อชอบสบายสนุกสนานเข้าใจให้ไฝหาสิ่งฟุ่มเฟือย หรือหลงไปกับอบายมุขได้ด้วย

2.3 ทฤษฎีการตัดสินใจ

การตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งของมนุษย์นั้น เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีสภาพแตกต่างกันไปตามการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของสังคม และกาลเวลาที่จะเชื่อต่อการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสภาวะที่เกิดขึ้น

